

En gruvearbeider kikker opp mot dagslyset i en ikke-industriell gullgruve i Kongo.

Foto: John Wessels / AFP / NTB Scanpix

Hvor hender det?

nr. **10** 2019

Oppgaver

Operasjon Dagsverk 2019: Gruvedrift i Kongo

Publisert: 22. Oct 2019

Jobben er farlig og arbeidsforholdene er begredelige, men den ikke-industrielle gruvedriften er også en sårt tiltrengt inntektskilde på landsbygda i Øst-Kongo.

- Hva skiller den lokale, ikke-industrielle gruvedriften fra industriell gruvedrift?
- Hvilke mineraler utvinnes?
- Hvordan fungerer gruvedriften, og hvordan er arbeidsforholdene?
- Hvilken betydning har ikke-industriell gruvedrift for økonomien på landsbygda?

Temaer

Fred og konflikt

Sårbare stater

Konflikt

Handel

Økonomisk vekst

Energi

Naturressurser og klima

Afrika

Mye av forskningen i denne artikkelen stammer fra Ben Radleys doktorgradsavhandling, som kan leses [her](#). Artikkelen er oversatt fra

engelsk.

Jean-Paul (alle navn er endret grunnet ønske om anonymitet) starter dagen med en lang gåtur fra huset sitt til gruven han jobber i. Det er midt i tørketiden, så støvet er overalt. Gåturen tar rundt en time og denne morgenen har han mye å tenke på.

Natten i forveien kollapset en del av gruven hans. Heldigvis ble ingen skadet, men Jean-Paul har ikke råd til å holde stengt lenge. Han har gjeld å betale og har lovet barna at det nye huset deres skal stå ferdig i løpet av året. Han må komme seg til gruven, kartlegge skadene og få i gang produksjonen så fort som mulig. En buss humper fobi. Han biter i seg den støvete luften og strener opp bakken.

Jean-Paul jobber som «sjaktleder» i en såkalt ikke-industriell gullgruve (se forklaring i neste avsnitt) i Øst-Kongo, i nærheten av grensen mot Rwanda og Burundi. [Rundt 250 000 mennesker jobber i 1600 gruver i denne regionen](#). Omtrent 80 prosent av dem utvinner gull. Andre mineraler det produseres mye av i Øst-Kongo er [tinn \(kassiteritt\)](#) og [coltan](#).

[Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling \(OECD\)](#) definerer ikke-industriell og småskala gruvedrift (*artisanal and small-scale mining*) som «[organisert eller uorganisert gruvedrift som hovedsakelig benytter enkle teknikker til leting, utvinning, foredling og transport](#)». Motsetningen er storskala industriell gruvedrift, som i langt større grad benytter maskiner og annet teknologisk utstyr, og i langt mindre grad benytter manuell arbeidskraft.

- Les mer om [Operasjon Dagsverk](#) og årets prosjekt, «[Til hvilken pris?](#)». Oppgaver og ressurser finner du [her](#).

2: Selve gruvedriften

I 2017 jobbet rundt 800 mennesker i gruven til Jean-Paul. Det er hardt arbeid som i all hovedsak gjøres med enkle redskaper. De ikke-industrielle gruvearbeiderne kan deles i tre kategorier: anleggsarbeidere, sjaktarbeidere og sjaktledere. Jean-Pauls gruve styres av rundt 40 sjaktledere, som har ansvar for arbeidslag på mellom fem og tretti arbeidere. Sjaktlederne står for de finansielle investeringene i driften, som tomtekjøp og vedlikehold av sjaktene, og de ansetter og organiserer arbeiderne.

Anleggs- og sjaktarbeiderne utgjør brorparten av arbeidskraften. Anleggsarbeiderne kan igjen

Skrevet av

Ben Radley

Forsker ved Department of International Development, London School of Economics (LSE)

Radley har skrevet doktorgrad om gruvedrift i Kongo. Han har drevet med internasjonalt utviklingsarbeid i 15 år, og har bodd og jobbet i Kenya, Burundi og Kongo i ti av dem.

Red.: [Endre Stangeby](#)

Fakta

DR Kongo

Den demokratiske republikken Kongo er et av de største landene i Afrika, både i størrelse og befolkning (rundt 90 mill. innbyggere). Hovedstaden heter Kinshasa.

Landet omtales gjerne som DR Kongo for å skille det fra nabolandet Republikken Kongo (Kongo-Brazzaville). Begge land har fått navnene sine fra Kongoelven.

1885-1908: Kongo opprettes som Fristaten Kongo av kong Leopold II av Belgia i 1885. Han ledet et brutalt styre med utnyttning av arbeidere og utvinning av naturressurser.

1908-1960: Styrt som en belgisk koloni, kjent som Belgisk Kongo.

Juni 1960: Kongo blir selvstendig og Patrice Lumumba velges som landets første statsminister.

1965-1997: President Mobutu styrer Lumumba og styrer landet, som han døper om til Zaïre. Mobutu blir tvunget i eksil i 1997 av opprørsgrupper under ledelse av Laurent-Désiré Kabila, som utnevner seg selv til president. Landet skifter igjen navn, nå til Den demokratiske republikken Kongo.

1996-2002: Landet herjes av de to kongokrigene, og mange tusen kongolesere mister livet.

2001-2019: Joseph Kabila (sønnen til Laurent-Désiré Kabila) styrer som demokratisk valgt president. Erstattes av Félix Tshisekedi i januar 2019.

deles i *mamans bidons* (vannbærere), *motards* (malmbærere) og *loutriers* (malmvaskere). De fleste sjaktarbeiderne er generalister som kalles *fundis* (håndverkere), men noen av dem har også mer bestemte roller: *Boiseurs* (tømrere) bygger, sikrer og utvider sjaktene, mens *motards* (bærere) frakter materialer inn i gruen og [malm](#) ut av den.

Sjaktarbeiderne jobber lange skift, ofte åtte–ti timer, utstyrt med jernhammere, meisler og hodelykter. Alle sjaktarbeiderne Jean-Paul har ansvar for er menn, og stort sett mellom 20 og 40 år gamle. Det er hardt fysisk arbeid, tøft for både unge og gamle.

Sjaktene kan være trange med lite rom til å bevege seg i. Når man kommer 20–30 meter under bakken, blir luften tynnere og arbeidet blir krevende og farlig. «Arbeidet vårt er veldig vanskelig. Du må ha mye energi. Du må være modig ... Sjaktene kan kollapse og noen kan miste livet», sier Dieudonné, en erfaren gruvearbeider. Mediene skriver med jevne mellomrom om [dødsfall som følge av at sjakter raser sammen](#).

3: Ikke-industriell gruvedrift i Kongo

Såkalt *artisanal mining* er blitt en av de viktigste kildene til arbeid og levebrød i Kongo. I 1983 bestemte president Mobuto seg for å gjøre om på reglene for ikke-industriell gruvedrift, slik at kongoleserne på egen hånd kunne utvinne og selge mineraler for å «ta vare på seg selv» gjennom en særlig vanskelig økonomisk periode. Det gjorde at sektoren vokste voldsomt, mye fordi arbeidet krevde få forkunnskaper og var noe «alle» kunne begynne med.

I 2010 anslo Verdensbanken at [mellom 8 og 10 millioner](#)

[kongolesere var direkte](#)

[eller indirekte](#)

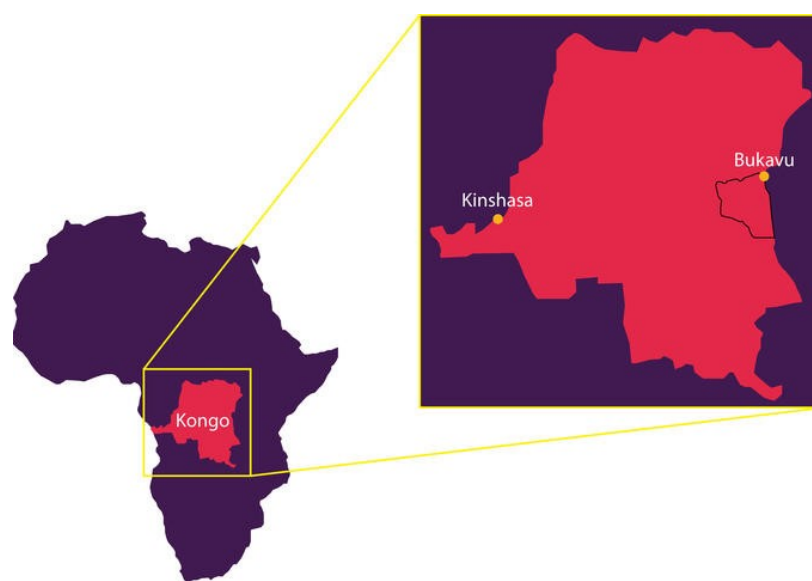
[avhengige av ikke-](#)

[industriell gruvedrift](#). Sektoren er lovlig og til en viss grad beskyttet av landets gruvelov fra 2018.

Gruvearbeiderne må jobbe i offisielt godkjente områder (*Artisanal Exploration Zones*, forkortet til ZEA-er), inneha akkrediteringskort og overholde reglene for sikkerhet og miljøvern.

I praksis, derimot, er få ZEA-er blitt etablert. [Konsesjonene](#) til Kongos viktigste områder for mineralutvinning selges heller til [multinasjonale gruveselskaper](#), hvor disse gruvearbeiderne ikke har lov til å jobbe. For eksempel eies 83 prosent av Kongos kjente gullreserver av tre multinasjonale selskaper: Randgold Resources, AngloGold Ashanti og Banro Corporation. Det har ført til at det meste av den ikke-industrielle gruvedriften foregår ulovlig.

Tilbake ved Jean-Pauls gruve står solen høyt på den disige himmelen. Dagens første sekker med malm trekkes ut av sjaktene. Når de 25 kg tunge sekkene er ute av gruen, gis de til malmbærerne, som balanserer dem på skuldrene og frakter dem til nærmeste foredlingsstasjon.

Illustrasjon: Jørn Rune Buljo / NUPI
 Provensen Sør-Kivu ligger helt øst i Kongo, ved grensen mot Rwanda og Burundi. Helt nord i Sør-Kivu ligger provinshovedstaden Bukavu.

Samtidig frakter vannbærerne vann fra den lokale elven til samme stasjon. Vannbærerne er alle kvinner. Arbeidet er slitsomt, de må klatre opp en to kilometer lang og bratt bakke mens de bærer 20 liters vandunker. Dunkene er knyttet til tøystykker, som festes rundt pannen for å bære vekten.

Når malmen ankommer foredlingsstasjonen blir den siktet og slipt for å utvinne gullet. Det blir deretter solgt til en av de rundt 30 gullhandlerne som holder til ved gruve. De er lette å kjenne igjen, med sine svarte kofferter, brune cowboyhatter og rene klær. Noe av gullet kan bli solgt til et av de få handelshusene i nærmeste by.

Foto: Reuters / NTB Scanpix

Gruvearbeidere bærer sekker med malm til utvinning i Kamituga, sørvest for Bukavu.

Gruvesektoren forbindes ofte med vold og mishandling, men når gruvearbeiderne forteller om hverdagen sin, er ikke bildet svart-hvitt. Virkelighetene deres varierer veldig, både innen samme gruve og mellom ulike områder.

4: Militærets tilstedeværelse

I 2015 [besøkte forskere fra International Peace Information Service \(IPIS\) 200 ikke-industrielle gruver](#), med til sammen mer enn 40 000 gruvearbeidere, i provinsen Sør-Kivu øst i Kongo. 81 prosent av disse jobbet på steder hvor den kongolesiske hæren var til stede. 3 prosent jobbet under tilsyn av ikke-statlige bevæpnede grupper, mens 16 prosent slapp begge former for menn med våpen på arbeidsplassen. I rundt to tredeler av gruvene med væpnet tilstedeværelse ble det rapportert om soldater som var involvert i ulovlige aktiviteter. Det kunne være skattlegging, plyndring, tvangsarbeid eller innblanding i produksjon og salg.

Gruvearbeideren Constantin fortalte meg om en gruve han hadde jobbet i tidligere: «Vi ble tvunget til å gi soldatene 1,50 dollar i uken. Hvis du nektet, kastet de deg i fengsel. For å slippe ut av fengslet tvang soldatene deg til å signere en kontrakt hvor du gikk med på å jobbe for dem i to måneder og gi dem alt du tjente.»

Mens lovbrudd skjer i noen områder, skjer de ikke i andre. Militæret er til stede ved Jean-Pauls gruve. De pålegger ulovlige skatter, men avstår fra andre ulovligheter. Konflikter i gruve behandles av en valgt komité som møtes daglig og løser konflikter i åpne møter på anleggskontoret. De fleste konfliktene handler om småkriminalitet eller uenigheter om fordeling av fortjenesten. Gjengangsforbrytere får sparken og vises bort av et uoffisielt gruvepoliti – bestående av tidligere medlemmer av væpnede grupper – og hvis nødvendig, det statlige politiet.

Arbeiderne har ikke de samme formelle rettighetene som industrielle gruvearbeidere har – som betalt ferie, helseforsikring eller rett til å organisere seg. Men det er mulig å forhandle om godene.

Tidligere i år streiket bærerene i tre dager på grunn av en lønnsreduksjon som sjaktlederne prøvde å tvinge på dem. «Vi er sinte og vi må gjøre noe», sa en av dem. Streiken førte frem, og lønnsreduksjonen ble ikke noe av.

Det er også vanlig at syke gruvearbeidere får utbetalt sin andel mens de er borte fra arbeidet, og at grupper av gruvearbeidere bidrar til andres helse- eller begravelsesutgifter.

Meet Josephine & Zawadi: Women Artisanal Miners in D...

- Se også fotoreportasjen til fotograf Robert Carrubba og artikkelforfatter Ben Radley: [From Extraction to Final Product: Following the Artisanal Gold Production Network in the Eastern DR Congo](#)

5: Stor betydning for landsbyøkonomiene

I området hvor Jean-Paul bor [ble flere tusen ikke-industrielle gruvearbeidere tvangsflyttet i 2011](#). Grunnen var at et stort canadisk selskap skulle bygge en industriell gruve der. Men i dag jobber fortsatt en del av gruvearbeiderne i nærheten av den nye industrielle gruen. Selv om utvinningen er ulovlig, forsvares lovbruddet med at ikke-industriell gruedrift er sentralt for lokaløkonomien. Det canadiske gruveselskapet lar være å tvinge dem bort av frykt for demonstrasjoner og sosial uro.

Ikke-industriell gruedrift er en stor bidragsyter til lokaløkonomiene. Sjaktledere og vellykkede gullhandlere har fortjenester på mellom 800 og 2000 dollar i måneden. Mange av dem har flyttet familiene sine til provinshovedstaden Bukavu, hvor de lever med en velstand og økonomisk trygghet som få i landsbyene er forunt.

Arbeidernes lønninger er langt mer beskjedne, men de er likevel helt nødvendige for

landsbyhusholdningene som mottar dem. En ung gruvearbeider fortalte at «med det jeg tjener i gruvene har jeg allerede kjøpt en ku til faren min. Med Guds hjelp akter jeg å skaffe ham en til. Og gjennom dette arbeidet kan jeg betale for skolegangen til de to lillebrødrene mine. Jeg gjør livet mitt bedre.»

Dette er en vanlig erfaring for mange av gruvearbeiderne, og understreker gruvens betydning som levebrød for titusener av familier på landsbygda i Kongo, hvor tiår med krig og skakkjørt politikk har gjort annet arbeid stadig mindre lønnsomt.

Dette er også en nyttig måte å se ikke-industriell gruvedrift i Øst-Kongo på. Til tross for mange farer og dårlige arbeidsforhold, er dette en bransje som store mengder fattige på landsbygda helt frivillig går inn i. Gruvene gir dem mulighet til å forsørge seg selv og familien så godt de kan, i samfunn hvor det ellers er begrenset med muligheter. For å hjelpe gruvearbeiderne må man ta innover seg denne virkeligheten, som iblant forsvinner fra hjelpeorganisasjonenes rapporter og nyhetssakene om gruvedrift i Kongo.

• *Les også tidligere «Hvor hender det?»-artikler:*

- [*Nobels fredspris 2018: Voldtekt som våpen i krig*](#)
 - [*Operasjon Dagsverk 2018: Hvorfor er det ikke fred mellom Israel og palestinerne?*](#)
 - [*Operasjon Dagsverk 2017: Nigerias svarte økonomi*](#)
 - [*Operasjon Dagsverk 2014: Kvinner og utdanning i Malawi*](#)
-